

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ АЛДАР!

МАРТ

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫҢЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1966 чылда
МАРТ
8
ВТОРНИК
№ 56 (6382).

Өртөө 2 көп.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
Хүндүлел бижии-биле бөлүк херээженнерни
шаңнаар дугайында
Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң
ЧАРЛЫ

Хей-виритиниң күш-ажылыга, херээженнер ортузунга ажылга илдеп кийиктирген дээш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар болза:
Саара Терекпенова Адыя—Каа-

Хем районунуң «Октябрь 14 чылы» колхозунун саанчызы.
Алексея Яковлева Бойко — «Тыва колхоз» комбинаттын тузут эргеледириниң шеверлекчилер бригаданын бригадир.

Иргит Шагдырова Долума—Барыш-Хемчик районунуң «Болшевик» колхозунуң тузут бригаданын ажилчыны.

Чырай Дуктуу Дугер — Эрин районунуң Ленин аттыг колхозунуң уруглар саднын эргелекчиси.

Севид Манзырқычева Иргит — Бай-Тайга районунуң «Кара-Хөл» колхозунуң почтачы.

Галина Сундуй Нандан — Тес-Хем районунуң «Чодураа» колхозунуң Аг-Эриктэ уруглар саднын ажилчыны.

Роза Григорьевна Манарина — хоорайнын харылаа бедириниң ажилчыны.

Наталия Сундуйева Монгуш — Өвүр районунуң Чаа-Суурда эмгекте пунктунуң эргелекчиси.

Ранка Челкпенова Ондар — Бий-Хем районунуң «Быыл тараачын» колхозунуң каларчыны.

Дуран Тогус-оол Ооржак — «Тыва даг-дугу» тузутуң амырал-халдырыл комбинатынын ажилчыны.

Саара Идам-Сорюнова Саая — «Барлык» совхозунуң саанчыны.

Екатерина Григорьевна Саломатова — Танды районунуң Балзын ортук школанын эргелекчиси.

Өвөр Айжыерна Сат — Чөөн-Хемчик районунуң СЭКП XXII съездин аттыг колхозунуң уруглар аспанын эргелекчиси.

Серена Худер-оолана Серик — Улут-Хем районунуң Жанов аттыг колхозунуң колхозчу.

Клавдия Донгаконна Хууран-оол — Тожу районунуң Ий эмгекте пунктунуң эргелекчиси.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы
Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары
Н. ДИИГА.

Быыл хоорай,
1966 чылдың март 2.

БАРЫШ-ХЕМЧИК РАЙОНУНУ
№ 34 АН-ДУВАРАК ТӨП СОНГУДА
ОКРУГУНУҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТЫВА
АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ
СОНГУДА ЧОРУДАР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ
СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ
ЧАРЛЫ

Барыш-Хемчик районунуң № 34 Ан-Дуурак Төп сонгула округунуң талазы-биле үнгөн депутаттын орнуна Тыва АССР-ниң Дээди Совединге сонгула ол округка 1966 чылдың март 27-де, воскресенде чорудар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы
Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары
Н. ДИИГА.

Быыл хоорай,
1966 чылдың март 5.

Планда ажыр

Быыл-Хемчик хемүр даш шалтаанын коллективниң чүгө февралда белин 800 тонна хемүр дашты пландан ажыр берген. Дажылар, мангыш партиянын XXIII съездинин Директиваларын төлөткөндө таанышкан соонда күш-ажылды темпини улам дүгүлдөткөндө.

Быыл хоорай Совединиң депутаты Иван Игнатьевич Еремиче тугурунган уткөчкүлөр бригаданы съездинин азыттарын хуңгө деңир планда дашкаар 20 погон метр уттеде ажылы кылырын хүлээнип турар.

Кварталдын бир дугарында

Республиканың сүт-бараан фермаларын ажил-шичкелер СЭКП-ниң XXIII съездинин төлөткүчү дээш көдүрүшкүнүг ажылдап турарлар. Элең хөй колхозтар, о амыкша «Сут-Хөл», «Эдгес», «Межегей», «Бек-Тей» совхозтар, кээде ажил-агылды дүжүлдүг станицаны сүт садар талазы-биле квартал далаанын ажыр күөсүктөнер. Айткан төмөкчелери улас ажыр артеринге «УТКА 25 чылы», «Улут-Хал», «Найрал», «Барлык» совхозтарын сүт-бараан фермалары база чок апарган.

Эрткен каш хонуктарда Барыш-Хемчик районунуң мал ажилдачылары дээр көргүзүлгөни чедип алган. Мында хүлээп алыр пунктта дүжүлгө сүтүлүп ол хонукта немелде өзүздө 15,1 хуу болган.

Бирги кварталда сүт садар талазы-биле республиканың ажил-агылдарында бирги черин Бий-Хем районун ажил-агылдары эзеп турар. Бо район кварталдын далаанын 128,9 хууга ботандырган. Тандыжылар база ажыр күөсүктөнер. Сүт садарынын темпини Баа-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш Улут-Хем райондарын ажил-агылдары бедипп турар.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Делегей херээженнериниң хүнү—Март 8-биле
холбаштыр СЭКП ТК-ның кыйгырыы

Эргим эштер херээженнер, бистиң алдарлыг ажил-ишчи херээженнери, коммунизмниң идепкейлиг тургузуучу херээженнери! Демократия болгаш социализм, хосталга болгаш дөң эрге, национал хамаарышпас чорун дээш, бүгү делегейге тайбың дээш демиселге делегей херээженнериниң ап-сеткил каттыштырылганын дайынчы байырлалы делегей херээженнериниң хүнү — Март 8-биле холбаштыр Совет Звелелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитеди силерге изиг байыры чедирип тур.

Бо чылын бистиң чуртувуска делегей херээженнериниң хүнү Март 8-ти онза байырлалды-биле байырлап эрттирип турар. Коммунистг тургузуушкунга болгаш Төрзөн чуртту камгалаарыга херээженнериниң шыларгай ачы-хавылазын демдеглээр-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлы-биле бо хүнү ажил хүнү эвес кылдыр чарлаан. Ол хүнү СЭКП-ниң XXIII съездинин бүдүрүлгөсү демдеглеп турар. Коммунизмниң материал-техниктиг базазын тургузарыга, ажилчы чоннар-ның чаагай чорун улам ыңай көдүрүлгөсү чугула үе-чада болур чаа беш чыл планының талазы-биле Директиваларның төлөткөндө бүгү улустуң чугаалажып көрү чуртта калбарган.

Совет херээженнер боттарының патриотчу ажил-херектери-биле болгаш эрес-мадырлыг чоруну-биле бүгү улустуң ханы хүндүткөлини чедип алган. Эр кижи-биле кыды алар Советтерниң эрге-чагыргазы дээш кыйгыгар чокка демиселден, пролетар революциянын чаалап алышкынырым Ада-чурттуң Улуг дайынын чыдарында мадырлык-биле камгалап алган, Төрзөн чурттуң социалистг чартылганыга аажок улуг салышкыны кииргенер.

Марксизм-ленинизмниң идеяларына Коммунистг партиянын кижикиткени ажилчы болгаш колхозчу херээженнер, инженерлер болгаш техниктер, эмчилер болгаш башкы херээженнер, эртемниң, литератураның болгаш уран чүүлдүг ажилдачылары херээженнер — бүгү-ле совет херээженнер боттарының күштерин болгаш билгилерин бистиң чуртувуска коммунизм тилгелгенин улуг херээжге берип турарлар.

Кижик төрөлгөткөндө төгүзүндө эң-не баштай Советтерниң чурту эр кижи-биле дөң эргелерин херээжен кижиге хандырып берген, бодунуң талантыларын болгаш аргаларын илерадиринге калбан аргаларын аңда ты-ыскан. Совет херээженнер улус ажил-агылдында, күрүне эргелелинде көнү чөри эзеп турар, олар школалары, фабрикалары, заводтары, кехозтары, совхозтары, институттары, медицина болгаш амыдырал

хандырылган албан черлерин чедикшикниң удурутуп турарлар. Күрүне эрге-чагырганын дээш органы — ССРЭ-ниң Дээди Совединге, заклел-дешик болгаш автономнуг республикаларын дээш Советтеринге, а ол ышкаш ажилчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге муң-муң херээженнер сонгуттурган.

Төрзөн чурттуң мурунга совет херээженнерниң ачы-хавылазын партия, чааң, улус чон төлөткө-биле үнелеп көргөн: миллион ажыг херээженнер чазактың шаңнаалары-биле шаңнаттырган, муң-муң херээженнер — Социалистг Күш-ажылдык Мадырлары, Совет Звелелиниң Мадырлары.

Бистиң чуртувуста ие-херээжен бүгү улустуң кичээгейи, ынакшылы болгаш сагыш салышкыны-биле бүргөттүгөн. Өзүп оран салгалды кижикиткел талазы-биле булунгы күш-ажылы дээш он-он муң совет херээженнерге «Мадыр-ие» деп хүндүлүг атты тыыскан, хөй миллион херээженнер «Иениң алдары» орден болгаш «Иениң медалы»-биле шаңнаттырган.

Коммунистг партия болгаш Совет чазан херээженнерниң күш-ажылы-ның байдалдарын кижиктер дугайында моон сонгаар-даа мога чон сагыш сагырын, билгилерин бедиринге, культурун дүштанылганынга бүгү-ле эргежон чугула аргалары оларга тыысыр, эг-бүлени бымылгаар, уругларын кижиктер талазы-биле дузаларын бодунуң хүлээлгези кылдыр санап турар. Чаа беш чылда шила назыны чөтпөз уруглар албан черлериниң саны элээн өзөр, чурттагы тууу калбан фронт-биле чоруттунар, херээженнерниң бажыңга күш-ажылын чигедир талазы-биле чонга чедирер культура-амыдырал ачы-дузаның хемчээли элээн көвүдээр.

Совет херээженнери, аны-дуңма социалистг чурттарда оларның херээжен өкүлүтерин, бүгү оран делегейниң ажилчы херээженнерин-даа тайбыче никти чүткүл каттыштырып турар. Муруну Вьетнамда америк империализмниң шериг интервенциянын болгаш Вьетнамды Демократтг Республиказынга уду оң агресци үлгүлгелерин херээженнер доп-ааран соңсадырын негеп, барыны-герман алаанзырантары яролук чөлсеп-биле чөлсөглээринге уду шиктирилг демисежил турар. Тайбынын бымылгаар дээш, улустарның хосталганы болгаш хамаарышпас чорун дээш демиселчелерниң бирги одурунуга совет херээженнер кээзде чоруп келген болгаш ам-даа чоруп турар.

Совет херээженнер бистиң партияныстың болгаш чазавыстың ишти-ки-даа, даштыны-даа политиказын ижи-биле деткип турар. Чурттунарның шыңчы кыстары силер социалистг Ада-чуртту улам ыңай бымылгаарына, коммунистг идеяларын тилгелгени күштериниң, билгилериниң болгаш чогадыкчы энергияларын моон сонгаар-даа харамнамас боер силер дээрзинге бузурун СЭКП ТК илергелеп тур.

Эргим эштер херээженнер! Бистиң илеривис, угба-дуңмалар, херээжен өкүлүтер!

Силерниң бүгү ажил-херектеринге болгаш чаагай эгелээшкенин-кеге улуг чедикшикниң, эңи надышылды, аас-кемжитки болгаш тайбың амыдыралды Совет Звелелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитеди силерге изи-биле күзеп тур.

Совет херээженнер алдар болгаш хүндү!

Бүгү делегейниң ажилчы херээженнери делгезсин!

Делегей херээженнериниң хүнү — Март 8-зи делгезсин!

СОВЕТ ЗВЕЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ
ТӨП КОМИТЕДИ.

XXIII съездиниң делегады!

Бир улуг аас-кежик деп чүве бо-дур: партияның XII область конференция Манефа Алексеевна Сметанина бо чылдың март 29-та Москва ажыттынар СЭКП-ниң XXIII съездинге Тываның коммунисттериниң төлөөлөрүнн бирээлине сонгалган.

Эн М. А. Сметанина — Бий-Хем районунуң «Өвөр» совхозунуң кол зоотехник.

Менээ көргүскен бо улуг агаалды бүгү талазы-биле медереп бил, чүрөктө хамызылдан өөрүкчүнүң плеретинишан, ол агаалды ажил-херекке ымылаарынын хүлээлди — деп, Манефа Алексеевна чугаалаан.

ЧУРУКТА: М. А. Сметанина.

Фото Д. АНАП-ОЛДУУ.

ДЕД ЭРГЕ, ДЭЭДИ ШЫЛГАРАЛДАР

— Бүгү делегей херээженнериниң хүнү Март 8-зин бистиң чуртувуска амылдаас, байырлап хүнү болдурган болгай. Совет нийтиледик амыдыралың ол фактының умурдузаны чүдөл?

— Бүгү делегей херээженнериниң хүнү ССРЭ-ге ажил хүнү эвес кылдыр чарлаар дугайында Дээди Советтин Президиумунуң Чарлынын бистиң партияныстың Төп Комитедик инициативасы-биле хүлээп алганын чүдү-даа мурунда сагыдырып каайн. Совет херээженнериниң коммунизм тургузуушкунга, Ада-чурттуң Улуг дайынын чыдарында Төрзөн чурттуң камгалаарыга, оларның фронтта болгаш тылга мадырлык болгаш эрес-шудургу болган шыларгай алдар-хавылазын, а ол ышкаш тайбың дээш демиселди болгаш улустар аразына найыралды быжыглаарыга херээженнериң улуг салышкынын демдеглешпаан, бүгү делегей херээженнериниң хүнү ажил хүнү эвес кылдыр чарлаанын чарлыкта чугаалап турар.

Ол дээрге бистиң күрүневисте, бистиң нийтилевистин амыдыралында херээженнериң турар черин болгаш ролюнүң тодаргай барымдаасы-дыр.

Амгы үеде улус ажил-агылдында дээди болгаш тускай билдиг 100 специалистерин 59-у херээженнер. Улетпур болгаш кээде ажил-агыл бүдүрүлгенин хөгжүлгезинге херээженнер улуг үлгүнү кирип турарлар. Чижээ, машина тургузуушкунун болгаш металл болжаарылар улестирүүн ажилчыларының 39 хууун херээженнер эзээн...

Безен чыл мурунда эртемден-херээжен барык-ла ховар турган. 1908 чылда «Вестник воспитания» сөткүл Россиянын херээженнериниң бүтү-ниин билдиг чорун чедип алырында 280-ден эвээш эвес чыл негетинер деп бижээн. Ол даап болашкыны социализм ап октапкан. Бүгү бистиң дээди өөрелик черливистин башкыларының болгаш удурутучуларының, эртем ажилдачыларының барык-ла чартык кезин — херээженнер. Оларның аразында муң хире академиктер, академиканы корреспондент-кежигитнери болгаш профессорлар, барык-ла 17 муң хире инженерлер болгаш улуг эртем ажилдачылар. Боттарының эрес-шудургу күш-ажылы дээш бисид чурттуң миллион-миллион херээженнери орденнер болгаш медалдар-биле шаңнатканнар. Барык-ла үш муң

Бүгү делегей херээженнериниң хүнү Март 8-зин таварыштыр «Советская женщина» сөткүлдүң редакциязы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Николай Викторович ПОДГОРНЫЙДАН номчукчулар-ның сонугурап турары чамдык айтырылганы салган. Ооң харызының долчулалын моон адаанда парладыыс.

хире херээженнерге Социалистг Күш-ажылдык Мадыры атты ты-ыскаан.

Бисте ие-херээжен, өзүп оран салгалдарын кижиктер талазы-биле ооң улуг күш-ажылы доктаамал сагыш салышкыны-биле хүлээлгөткөн. Хөй уруглау илерге негиз 9 миллион ажыг орденнери болгаш медаллары тыыскаан, 88 муң ажыг херээженнер «Мадыр-ие» аттың эдилекчилери.

Марттың 8-эни ажил хүнү эвес кылдыр чарлаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлынында совет херээженнериниң найгамчык улуг алдар-хавылазын болгаш ролюнүң бүтү улустуң чүдүлгүзүшкүнү илереттинген. Ол факт совет нийтиледик амыдыралында дүрүм буугаар болушкун, ону оон хөгжүлгезин кайгамчык тууг салышкыны белектер берген.

— Күрүнүң эргелеп-башкарарыңга совет херээженнерниң кижикиткени бистиң хүннөривисте онза чүвези чүү болуп турары?

— Бистиң күрүневистин үндө-лекчи В. И. Ленин совет эрге-чагырганын алыс утказы болза, заводтарга, фабрикаларга, черге хуу өнчүп солдуушаан, бүгү күрүне эрге-чагырганын ажилчы чонунуң холунга тургузары болуп деп каш ула чугаалап чораян. А массаны политикаже хаара туруп тура, херээженнериң политикаже хаара тутпайн барып болза-бас. Эргелеп-башкарарыга херээженнер дүргөн өөренип алып болгаш эр улус-биле деңежи боер дээрзинге Ленин бузуп чораян.

Партия, совет эрге-чагырга өлөкчиги чагыларын чайгылыш чокка күтүлгө келген. Октябрь тилгелгенин соонда баштайгы он чыдарынын тургузуунда хоорай, волост болгаш кээде Советтерге ийи чүс муң ажыг херээжен депутаттар бар болуп берген. 1939 чылда алар чер-чер Советтеринге төрт чүс муң ажыг, а 1965 чылда 860 муң хире, азы бүгү депутаттарын барык-ла 43 хуу-у апарган. Эңилешкен болгаш а-

тарынын шиктиекчилеринге 2369 херээженнер сонгуттурган. Бистиң херээженнеривис ажилдаачылар турар шак ыңдыг күрүне эргелелин адыры чок-тур. Ийи чүүлдүг күрүне органнырды херээженнери депиди-риниң бергелери шагда-ла чиккен-дир, үш чүүлдүг, күрүнеңиң, ажил-агылды болгаш социал-культура тургузуушкунуң эргелеп башкарарына үндөп национал херээженнери хаара туудар сорулга республикаларда колдуунда-ла шиктирлеттинген.

— Совет херээженнериң амыдырал болгаш күш-ажыл байдалын моон сонгаар экинчилериниң нандыг орутары бары?

— Миллион-миллион херээженнери күрүне болгаш хөй-ничи ажил-чорудуламыга хаара туудар, оларны бажың болгаш өске-даа амыдырал херектериниң артык чүктешкенин хостаар дугайында биске ам-даа эвээш эвес ажилдары кылдыр деп чүве бедиппир. Бүдүрүлгени байдалын нинти экинчилеринден аңгыда, Совет күрүне херээженнериң калыны камгалаар болгаш күш-ажыл байдалын чингелер талазы-биле тускай хемчегелерни ботандырган болгай. 1966 чылдың планында чуртакчы чонун амыдырал хандырылганын элээн экинчилериниң хемчегелерин айткан. Амыдырал хандырылганын нинти хемчээли 17 хууга өзөр, кээде амыдырал хандырылганы улам-на дүргөн сайзыралды алыр. Бисте бажыңга хергелээр яны-буру машиналарны болгаш механизминерни улам-на хөй-хөй-биле бүдүрүп турар. Чүгө чангыс соодукчуларын безип бо чылын эрткен чылга болаарга 30 хууга хөйүк бүдүрүп үндүрерин планнаан. Бо чылын ясти болгаш садтарга уруглар-ның савы 8,5 млн. чедир өзөр. Ол бола эрткен чылга деңгээрге барык-ла 11 хуу хөй-дур. Ычангаш хоорайларга школа назыны чөтпөз уругларын 44 хире хууга яслилер болгаш садтар-биле хандырткан болур. Школаларын болгаш узаткан хүнүн бөдүктериниң саны дыка өзөр.

Николай Викторович Подгорный тентүзүңде мында деп чугаалаан:

— Совет Төрзөн чуртунуң чаагай чорун дээш амылынга болгаш олар-ның амыдыралында моон сонгаары чедикшикниң бистиң чуртувустуң херээженнерге сеткил-сагышын хамызында күзеп тур мен...

Херээжен өннүктөривис

Ийиги арын

ТУДУГНУ ДОКТААМАЛ КОНТРОЛЬГА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты Тамара Тюлюшева Сарыг-оол соңгукчулары-биле ужурашып, болуун отчулун кылган. Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сессиязынын бадыламы 1966 чылда республиканын улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын болгаш күрүне бюджетиниң ол соңгукчуларына тайылбырлап берген. Ол ышкаш, Тыва республиканын экономикаын хөгжүдөр, ажылчы чоннарның амьдыралын улам беңдир талазы-биле республикага дуза көргүзүр дугайында РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлениниң чоктаа чаз хулаһа алган доктаалында көрдүнүп турар хемчеглериниң аш Сарыг-оол соңгукчуларга таныштырган.

Республиканың ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын, Коммунисттик партияның болгаш Совет чакыткыч Тывага хаммаарыштырып турар чаз хемчеглериниң амьдыралга боттандыр талазы-биле чүве чугаалаан соңгукчулар чугаа санааларын берген. Соңгукта үезинде депутатка

берген чыгырларын чамдыктарының куусеттингенни соңгукчулар өөрүшкү-биле демдегелген.

«Улуг-Хая» совхозтун Арыг-Бажы салбырында каш чыл иштинде туруп келген клуб ажылдап кирген, багай амылдан турган магазинниң ажылы экижээн, медицина болгаш уруглар албан черлери доктаамал амылдан турар апарган. Арыг-Бажы суурун чаагайжырар, тараа склади болгаш тараа сайгарар сарайлар турар дугайында айттырларын совхоз дирекциясына, район организацияларына тургузарын соңгукчулар депутаттын билдирген.

Часкы хову ажылдыга белеткедери дүрген болгаш шынарлыг чорударын, иштинин малының кыштагдашканын организациястыг эртирерин, көдээ ажыл-агыйдан алыр продукцияларын улам-на көвүдөдип тургаш, күрүне планынын чогуру хуусааларында кууседирини соңгукчулар депутатка үзүрүткенер.

Н. ДОЖУНАК.

Бистия республиканын көдээ тулугчулары өрткен чылда тулуг программасын канчаар куусеткенин түннөвшишкен, чаз беш чылдын баштайгы чылында капитал тулугтуң чаз программаның боттандыр талазы-биле хемчеглерини амылдан кылдып турар.

1965 чылда совхозтарга-даа, колхозтарга-даа капитал тулугтуң планын кол-кол көргүзүлгөр талазы-биле куусеттинген. Тулуг-

монтаж ажылдарынын планын совхозтарга 82,8 хуу, колхозтарга 70,2 хуу куусеттинген. Эрткен чылын чүгүле совхозтарга 654 муң рубль түгө кылдыр тулугтар кылдырмаан. Каз-Хем районун колхозтарына 5 инек кажалары, «Межегей» совхозка он квартиралык үш бажын, «Барлык» совхозка хей квартиралык дөрт бажын амылгалла кирбээн. «Тыва тулуг» трезиниң керээлиг организацияларынын планын чүгүле 80,2 хуу кууседи, көдөйниң ажыл-ишчилеринин мурунга улуг өрелит арктанар.

Моон түннелинде бистия республика совхозтарга капитал тулуг талазы-биле Россия Федерациясында 71 черин 68-ки черин элээн-дир. Бай-Тайга, Эрэн, Бин-Хем районнарын амылгалла турар тулуг планын куусеттинген.

Капитал тулугтуң планынын куусеттинмей барганын тулуг материалдары-биле багай хандыр-ханында, четир бүдүрүлгө бааза чогунда, механизмдериниң чет-пезинде деп, керээлиг организацияларын болгаш чамдык ажыл-агыйларын удуруткучулар тал-ылбырын кылдып туралар. Бо чорук тулугларын амылгалла килеринин графиниң кууседирин бергедип турган. Иччалла-даа хамык ужурун эвес. «Тыва тулуг» трезиниң көпчүлүгү 26 62 механизмастан тулуг колонназынын керээ чарып амылгалла турары «Өк» совхозта байдалы ап көрөлөйр. 1965 чылда бо тулуг организациясы совхоз-биле чарган керээниң дуугаар 272 муң рубльге тулуг ажылдарын кылдып ужурул тургаш, чүгүле 166,5 муң рубльдин амылын кылдып берген азы планын 61 хуу күтсөткен. Танды районун «Революциянын чалбыжы» колхозун баштап чери язы-буру 20 ажыл тулугларын кылдып, капитал тулугга хей хөргөйүн тускайлап берген турган. Иччалла-даа тулугта 70 кижиниң орунуга чүгө

25—30 киж амылгаллап турган тулугтарын хей кезин довулбайн, 1966 чылга шилчээн.

Тулугтарга күш-ажылдың организациязынын кошка, тулугчуларын хөргөдөдериң дугайында чогуру сагыш салышкын чогу, тулуг материалдары-биле ел-шаанда хандырбайн турганы, механизмдерин болгаш ажылчыны күжүнү чамдыкта анаа туруп бээри — тулуг программанын куусеттинмей барганынын кол чылааганыны бо-дур.

Элээн хей ажыл-агыйлар кыштын таарымчалыг үезин эки амылгаллап, тулуг кыжынын белеткелди күштөдирип, кыш белеткээр бригадаларга тракторларын, ыш сөөртүр машиналарын бижылгап, пилорамады түзүткелдиң чокка амылдарын хандырдып турар. Каз-Хеминиң колхозтар аразынын тулуг организациязынанаа демдегел болур. Тулуг материалдары чогунда хей бригадаларын ажылы үзүткелди турган эрткен чылын четпестерин өөрөйп көргөш, ол организация ам аңгы-аңгы черлерде 8000 кубометр ышты белеткээн, ыш сөөртүр үш машина пилорамаже, чаз тулугтарже ышты хун буру сөөртүр турар, ыш салдалып бадыраларын белеткелди база чорудуп турар. «Барлык», «Элегес» совхозтарга болгаш «Революциянын чалбыжы» колхозта ыш белеткээр бригадалар база багай эвес амылгаллап туралар.

Мал амылгалла хей күш үнер ажылдарын механизмастарына «Сельхозтехника» район салбырлары болгаш каттыжышкыны-нары улуг дузаны көргүзүр ужурул. Иччалла-даа ол черлер амылгалла чедир-де бо айткыргын четпес чорудуп келгенер. Чижээ, Каз-Хем районун колхозтарына беш инек кажаларынын тулуг ажылдары довулган болза-даа, оларын амылгалла дужаап болбас болган, чүгө дие «Сельхозтехника» Каз-Хем салбыры (өргөлектен аш

Дмитриев) ол кажаларга хөргөдөдери, механизациянын тургузар талазы-биле керээ чарарын күзөвейн турар.

Бо чылын көдээ тулугчулар колхозтарга болгаш совхозтарга 7 миллион рубль түгө 21 муң дербелчин метр ишти чуртталга шөлдүг 840 квартираларын, 136 мал кажаларын турар, «Чыраа-Бажы», «Межегей» совхозтарга машина-трактор мастерскаяларын амылгалла дужаап болгаш он-он өскө тулугтарын кылдылар.

Ам сорулга чүд дие, амылгалла килер тулугтарга организация-техниктиң хемчеглери кол кичинейин салыры, тулуг бригадаларын салып база катан эде көөрт, чогуру транспорту үнүрүп бээри, оларын бүгү талазы-биле четчелеп тургузары болгаш чер-чериниң тулуг материалдарын четче амылгалла болур.

Тулуг организацияларын удуруткучулары, чыгышчылар болгаш ажыл-агыйларын удуруткучулары болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгө өргөлдөдери, партия, совет организациялар-биле калы капитал тулугтуң айткыргынын кичинейин, төвүгө ап, тулуг материалдарын кулазырын тургузул, тулугчуларын мурунга салыптан сорулгаларын кып тодаладып, тулуг амылын организацияларын үндөйин-биле экижидип, бригадаларын, тус-тус тулугчуларын орутууга социалисттик чарышты организациялар болза, чүгө иччалла-даа бо чылын улуг хемчегледиң амылдарын кууседи болур бис.

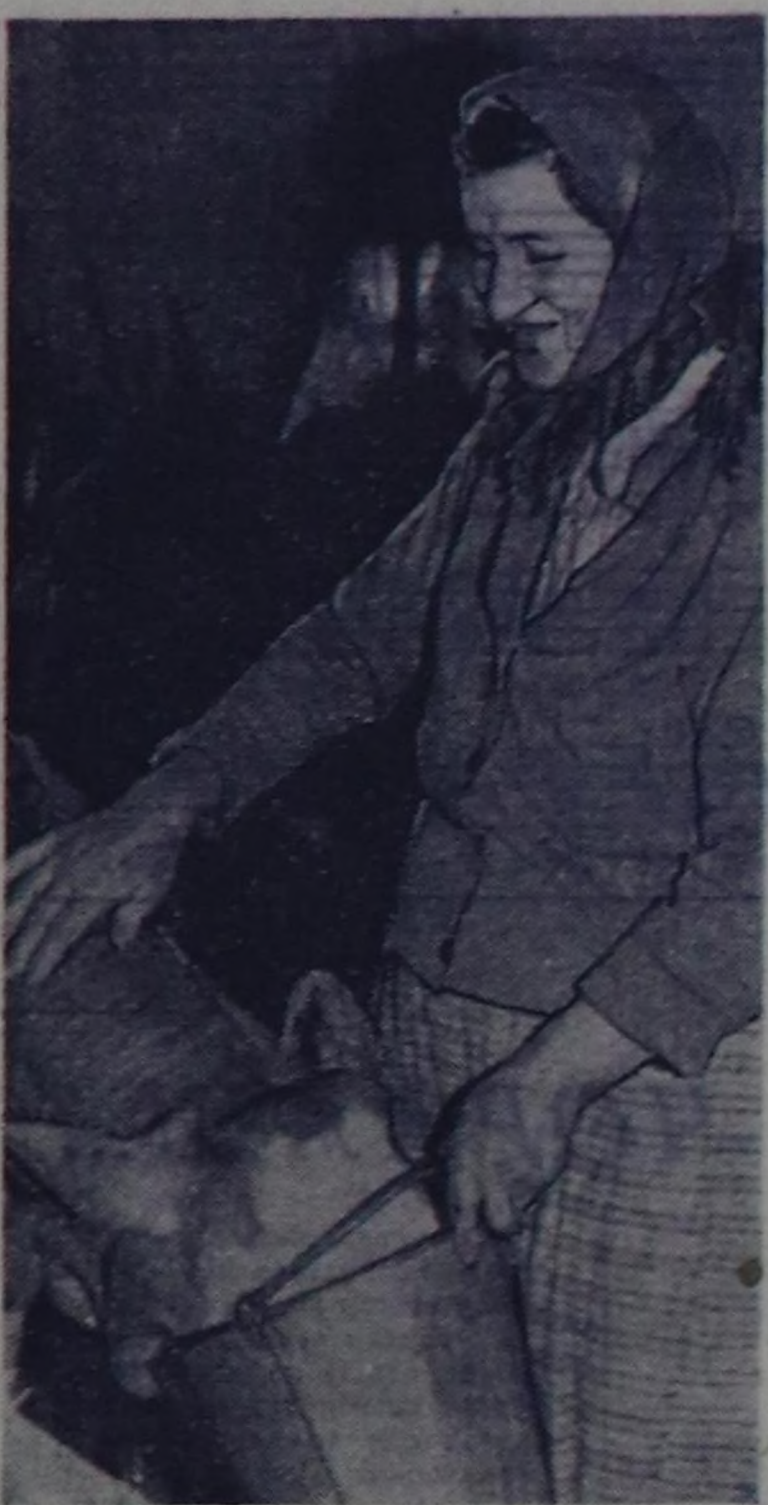
Манаа кол чүве — тулугтуң салып болгаш шынарлы болур. Иччалла-даа тулугтуң чоруп турарын доктаамал контролгап ал, бичил-де четпестерин дораан чалаларынын хемчеглери ала чорудур.

В. ЖУЛЕВ,
республиканың көдээ ажыл-агый министрствозунун капитал тулуг килдизиниң начальниги.

КЫЗЫЛ ТУКТУН ЭЭЛЕКЧИЛЕРИ

Танды районун «Коммунизмниң херел» колхозунун бажынарын соңгукчуларга чырма тунан өтүр иштетип көстүр. Суурун килер олунганы оон илден. Эрткен чывар, кырмаан соок күш-ажылга калыккан килерге шайтык болган.

Болхотун төп сүт-бараан фермазынын саан-

чылары каткы-көлдүг чугаа-сооду-биле эртенги кыжынын үрөп, беш шапта-ла амылче дойдуп эгелээнер.

Баштай саган иштиниң сүдүн хемчег хуукунче куткан Нина Ленкова үчүткичке:

— «Ракета» бо эртен сес литрин берген-дир — дээр, Зина Козловская экинче хүлүмүрүп каан.

Тус чер уксаалыг-даа болза, сүткүр боорга Нина «Ракета» хөлчөк ынак. Чайгы, күсүк оларда оон сүткүрү дам баар.

Ферма өргөктөш эш Козловскийге ужурашкан, чугааны дораан-на ажыл-агый дугайында эгелэди.

— Ууругу турарыңар коллектив беш чылдың баштайгы чылында каныг чаз хүлүмгөлөр алганмы?

— Бо чылын 176 тонна сүт саар планын улус бис. Январга 9 тонна саар тургаш, оңу 11,8 тонна кылдыр куусеттинис. СЭЖП-ниң ХХП сессияныгө белек кылдыр кварталда сүт саар планынчыт февральда кууседиптиңиз — дээп, кезек боданып оура:—Бөгүгү «саада эрткен хүндерден каныг-дыр, Зина—деп, үчүткичтен ол айтты.

— Түпнел мурункузундан эки-дир. Сүткүр инектерин санавакка алак дээп инек беш хүндө беш литрин берип турган болза, ам 6—7 литрин берип турар апарды—деп, ол тайылбырлады.

— Инектерини хемчеглериңиң бир яны таарыштырганга ында болур-даа ужурул. Сүтү ам бешин эвезетпез улус, чайгы күсүк олар-биле чыл планын чайлыг боор бис, бо чылын мал чечи чечир. Ишти хүлүмгөлөстөн аңгыда саан-чы бүдүрүс-түс хүлүмгөлө-боттарынын аразында социалисттик чарышты. Чарыштын түннели ай санында кылдып турар бис. Бистия ферма Могай сүт-бараан фермазын социалисттик чарыш-ка кылгыргаш тилекти болуп, колхозтуң фермалар аразына шилчир Кызыл түгүн эрткен чылдан салбайн келген—дей-дир.

Саанчылар эртенги саалдары доозар дей берген. Зоя Тихоновна Жукова биле Нина Тихоновна Ленкова угабашкылар саанчыларын мурун, сөөлү сүдүн дужаап келдилер. Олар фермада мурунчы саанчы болурудан аңгыда колхозта бирги чери булажып амылгаллап туралар.

Нина угабашкылар өөрөйп, оон хей арга-дур-жулазын шилчедип алган. Эрткен чылын Зоя бир инектен-не 1528 литр сүт саган, а Нина оон 104 литрин амыр саган, бирги черин элээн. Саанчылар З. Ленкова, О. Кожер-кыс, Е. Чаботова база мурунчыларын одурунда.

Малдың продукттуу, баш санынын өзүлдези ажаалгазында болгаш чаш төдүн чидирг чокка ажаап алырында. Ферманың 36 инээ оолдаан. Оларын чаш төдү менди. Чаз төртүтүнгөн бызааларын саанчылар эки доруктургаш, дуржулгалыг бызаа ажаакчызы Н. Ф. Бародулинага хүлүмгүлүп турар.

Николай Григорьевич Козловский бир тускай клеткада он ажыл бызааларже айткан:

— Бо күжүр амтаныларын мал болу бээрин бодаары берге турган. Буянын ишчи Бародулина-ның эки ажаалгазында өзүлүг мал болганын ол-дур—диди.

Саанчыларын «авайыс» дигери бо бызаа ажаакчызы 1946 чылдан бээр фермага саанчы-лаан. Оң хамы ам 57. Саанчыларда оон өөрөтпезин килч чок. Байгамчык күш-ажылчы, хей арга-дуржулгалыг. Ол чүткүлдү күш-ажылчы-биле колхозтуңа, эш-өөрүгө бараан болуп келген. Оң ажаап турары бызаалары хонукта 600 грамм немелде деанын берип турар. Эштер Кескил-оол, Кулаков каларчыларын аңгыда мал чечин доктаамал сөөртүп, малдың продукттуг болурун-га улуг дузаны чедирип келгенер.

Ферманың коллективни коммунисттик күш-ажылдың коллективни деп белек атты чедип амыр дээп демдегелди турар.

1966—70 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планынын талазы-биле СЭЖП-ниң ХХП сессияныгө Директива-ларын төлөвилелден алып турар улуг сорулгаларын танышкан бугу совет улус-биле бир дөмөй деткинишкен, мал ажылчынын продукттуг-ларын Төрөн чуртка хейтү бээр дээп бидиктен социалисттик хүлүмгөлөдериң алгаш, ферма улам күженишкенин амылгаллап кирипкен.

Чурунта: бызаа ажаакчызы Бародулинамы бызаа хемчегип турары.

А. СОДУНАМ.

«Шынны» тускай корр.

чүүлүнде — черле кызымак.

Чазын хөл дожу часты бергенинде эгелеш, чогум кыжын балык туттасты бергиче, Севээн төрөөн хөдүнү шыраак-ла иш-чыл бооп турар. Бир чылда 2 тонна 500 кг балыкты колхозтуңа тулуг дужаар нормазын балыкчы эрткен чылын 4,5 тонна кылдыр ажып куусеткен. Оон ол херекке «адакчылары» Лекчиг биле Дажы баа-ла планын куусеткен.

Күнүртүгүнүн хуну хунээр-теп, частыл башкы хонуктары эгелеш. Салаа башып санап, эр-тирп-ле ораа, саныг хонук төрөр. Хөдүн кыры часты берге. Бо чылдын балык планын кууседиң килеринге балыкчы беле.

А. АЛЫМ-ООЛ.

БАЛЫКЧЫ

Кезек булут көжүп келирге, хөл кыры карагылап, дымдардыр чааи кааптар. Дамдылар сүт кырында дүшкөш, буру дег, бийир-чын дээрбектер бооп ойнай бээр.

Күнүчү Севээн хемениң кырында чоругар туруп алган. Хөргөш, сыгыртшыштын кылгалар бажын сым кылдыр шыадалар. Тегерик демирин долгап олурала, илбег-биле өскөн эт ышкаш, кончуг улуг шортан оон аайы-биле эштин орап.

— Зин-ле олча-дыр — деп, эштери Лекчиг биле Дажы сеткил ханып чугаалаан.

Ол чүгө эгел-дир. Күнүчүнүң өзүлүг балыкташкыны олчалыг

черин эки хайгаарал алган соон-да эгелээр. Билип-ле келген үезинден бээр чылдарын хей үезин хеме кырында эрттирген дуржулгалыг аңчы балыктын кала элбег турарын, оңу каныг өйде канчаар алурун шуут билер.

— Картошка тарып алган улус ороолун кайы-хамаан чокка чүшкүй бербес-ле болгай—деп. Севээн чугаалап турар.—Балыкчы — баа-ла ынак. Хөдүн байлаан камыг камгалар, оңу угааылаадып амылгалла. Харын бистиди хөлүсүкө чайгы үеде үш таныыс «балыкчылар» кээп турары кончуг багай-дыр. Хөл—кол хөдүгү девишкери, балык—кол хөдүгү байлаа-дыр.

хөдүгү байлаа-дыр.

Күнүчүнүң хемени сыладыр аттыкшылаан, хөлдү эргип, хыргыштар аразы-биле клубуруп эрткелээр. Бир эвес ол истиг чүгө болза, мергежилди балыкчы та канды чараш угулазын шы-йып кагды ынаан! Оң чидиг чак-рактары хөдүгү бойдуан, балыктарын болгаш куштарын эргип көрүп чорудур.

— Эш-өөрүң эки чамы, кызымак чорук килчип деткир, сагыш-сеткилин көдүрер боор-дур. Мээн калы амылгалла тураларында баа-ла шыраак эрлер бар. Лекчиг Сергей биле Дажыны мен иштиме дыка-ла мактакаар кижил мен. Бир чүүлүнде, ажыл-иштинге мергеженин сүргей, ийи

ШЫЛГАРАНГАЙ ЧЕДИШКИН

ВАРШАВА. (СЭТА). Совет эртемденерин чедиишкенин шө-вөлдөз астрономияны болгаш астрономияны мурунуга чаз перспективаларын амылгаллап турар деп, сурагылы польша астроном Казимек Кордылевский НАП агентиледин корреспондентиз-биле беседазына чугаалаан. Ужудушкун үезинде траекторияны корекциязын чогутуру-биле чоруткан чорук, математика талазы-биле санажылгаларын кайгам-чык ылаптынын дугайын чугаала-вакка бээри, совет аппаратураның аажок малпанынын дугайын база катан балыктап турары фак-тыр.

ПРАГА. (СЭТА). ТЧК аген-тиледин корреспондентиз-биле беседазына Чехословакияның Эртем-нер академиязын Астрономия ин-ститутунун директору Б. Штерберку «совет эртемденерин болгаш тех-никтерин чаз аажок улуг чедииш-кини» деп, «Венера-3» совет кос-мос станцияның ужудушкунун ыч-чаар үнелеп көргөн.

Космос ракетазынын он-он милли-он километр ырадыр ужудуп четкеш, хонукканы—ол дээрже эсудуг-ла тилелге-дир деп, директор чугаа-лаан. Илаветалар аразына ужулар совет станцияның дузаны-биле ал-дыган мөдөлөрүн улуг ужу-ду-аалды болуру чыгыгын чок.

БЕЛГРАД. (СЭТА). «Космосту шилчедир алырынга чаз өрес-чадырлык чорук»—ындагы эге-биле

Югославияны «Политика» солуну «Венера—3» совет космос станция-нын ужудушкунун чедиишкенин довулган дугайын дындадып турар. Совет эртемденерин чаз чедииш-кини космонавтынын кайгамчык чедиишкени-дир деп, ол солун бижип турар.

СОФИЯ. (СЭТА). «Сүлдегил ым-пел Венерада», «Кайгамчык ылап-чыг», «Совет эртемниң чаз тил-деген», «Тоолда дег чедиишкени» ындагы эгелер-биле болгаш солуннар «Венера-3» деп совет автоматтыг станцияны тилелдегил ужудуш-кунун дугайында дындадыгы бирги арынарынга парлап турар.

Бодунуң совет амылгалары-биле болгаш депшилдегил бүгү кижиги төрелеткен-биле кады болгаш улус чо-гум-на харын Совет Эвилелиниң Суд-дези Венерада челе бергенине бүгү сагыш сеткилин ханызында өөр-үп, чоргааралын турар деп, «Ра-ботническо дело» солун бижээн. Кижиги угаанынын болгаш күш-ажыл-чынын мынчага чедир болуп көрбөз чедиишкени социалисттик тургузугуң эгэртилмес аргаларынын болгаш амылгалчы күштеринин чаз бадит-калы болур.

ГАВАНА. (СЭТА). Куба найы-сылап «Венера-3» совет кос-мос станцияның ужудушкунун чедиишкенин довулган дугайында мөдөз аажок улуг өөрүшкү-биле уткан.

Кежээ үнер «Хувентуд ребеель» солун бирги арынга «Совет стан-ция Венерада челе берген» деп улуг эгени парлаан.

Бүбэ эртемденер совет космона-втыканың чаз чедиишкенин онза бе-диге үнелеп көргөн. Совет авто-маттыг станцияны Венеранын кы-рында челе бергенин «эртемде чаз улуг болушкун» деп, Кубаның Эр-темнер академиязын президентини Антонио Нуньес Хименес айткан.

Совет эртемниң чедиишкени план-еталар аразына удуулары-биле эс-ла-башкан дыка хей чаз айткыргы-нын шилчирлээр арганы эртемденерге берип турар деп, СЭТА-ның коррес-пондентизинге ол чугаалаан.

Эртемниң улуг чедиишкени-биле холбаштыр байыр чедиишкенин совет эртемденерге дамчыдыр Антонио Нуньес Хименес дидеэн.

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Космосту шилчедире Совет Эвилели-нин чаз улуг чедиишкенин дугайында мөдөз румын солуннар көсүк черлеринге дындадып турар. «Венера-2» биле «Венера-3» авто-маттыг станцияларын дузаны-биле чоруткан дуржулгалар планета-лар аразына ужудушкунуң талы-зы-биле принципалдыг чаз алаа айт-кыргыларын шилчирлээр болгаш чаз эртем мөдөлөрүн амыр арганы берген деп, «Смытля» солун бижип турар.

Социализмнің идепкейлиг тулугчулары

СОФИЯ. 20 чылдың мурунуга Улусчу хөжөжөннер эвилелиниң конгрессинге чүве чугаалап тургаш, Г. Димитровтун чугаалааны болза: «Хөжөжөннериң кир-жилтези чокка ишти националдың чыгыс-даа улуг ажыл-ижи бүттүмөс. «Ол естериниң шыныын амы-дырал балыктаан болгаш хун бүрүдө балыктаа-да турар. Ам-болгар хөжөжөннер амылдайып турар болгаш социализм тургузушкунуга боттарынын салышкы-нын кирбейи турар ындагы адыр улусчу Болгарияны амылдарында чок.

Чурттуң 800 муң ажыл хөжөжөннери күш-ажылчы кооператив чер амыл-агыйларында болгаш 600 муң хире хөжөжөннер үлетпүр бүдүрүлгөлө амылгалла турар. 29 болгар хөжөжөннер Социалисттик күш-ажылчы мадыры деп белек атты эдилеп чорудур. 18 муң ажыл хөжөжөннер орденер болгаш медалдар-биле шаңнат-тырган.

Дыка хей хөжөжөннер политиктиг болгаш хей-ишти-чи көсүк амылгалчылар болуп турар, университеттер-де башкылап, чарышкыны болгаш калык камгалал организациян, эртем-ишчилер институттарын удурут-кучу, боттарынын күш-ажылчы-биле болгаш култуураны бол-гаш уран чүүлү алдаржыдып турар.

Эрге-чарыгарын дээди органы—Улус хуралында 70 хөжөжөннер, чер-черин улус советтеринге болгаш улус судтарында муң-муң хөжөжөннер соңгуктурган, а Ады-чурт фронтунуң комитеттеринде 1 миллион 700 муң ажыл хөжөжөннер бар.

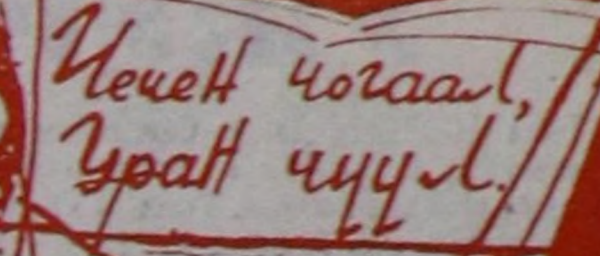
Бо хунерде делегей хөжөжөннериниң хуну-биле холбаштырган массалыг хуралдар Болгарияның хоорай-ларында болгаш суурларында эртип турар. Болгар хөжөжөннер байырдалды күш-ажылчы чаз чедиишкени-биле демдегел турар.

(СЭТА).

Моторлуг вагоннуң, дүрген чоруктуг дизельдиң поездини ГДР-ниң Герлицеде «ФЕБ Вагонбау» дээр улусчу бүдүрүл-гези бүдүргөн. Делегейин Лейпциге болуп начыл болган армарказына оңу көрүзүр. Ол кончук солун конструкциялыг поезд, оң күчүзүн онза бергедээшкени чокка улгаттырып, тех-

никтиг чөпсөглөнишкенин экижидип азы иштики дершиң өскөртүп-даа болур. Составты хөдөдирлээр ишти установканын тус бурзуз 900 агт күштүг күчүлүг цилиндр 12 дизельдиң. ЧУРУКТА: поездиниң ишти хөвири болгаш оң вагон-рестораны.

Сөзү болгаш алмазы С. БЮРБЕНИИ.

ажылчын болгаш
корректорларнын